

HET OUTREACHLAB

Erfgoed voor welzijn

Visietekst

WAT IS HET OUTREACHLAB?

Het outreachlab is een werking van het Huis van Alijn die zich focust op het **structureel** inzetten van erfgoed van het dagelijks leven in de zorg- en sociale sector. Naast het ontwikkelen van erfgoedmethodieken en een persoonsgericht aanbod, is er ook een collectiebibliotheek en een fysiek outreachlab. In het outreachlab ontvangen we partners en deelnemers van programma's. Het is een laagdrempelige plek die gastvrij en prikkelend is ingericht. Zowel de collectiebibliotheek als het outreachlab liggen naast het museum.

De term outreach slaat op het versterken van sociale netwerken en het inzetten op preventie. Het vertrekpunt is de leefwereld van personen in kwetsbare situaties en hun beleving van de werkelijkheid. Hun behoeften en zorgen, dromen en plannen staan centraal.

WAAROM WERD HET OUTREACHLAB OPGERICHT?

Verschillende [internationale onderzoeken](#) tonen aan dat het inzetten van cultureel erfgoed voor het welzijn van mensen een grote meerwaarde kan zijn. Deze onderzoeken spelen in op de nood om in te zetten op een totale levenskwaliteit en kunnen zo ondersteuning bieden bij [doelgerichte zorg](#). In Vlaanderen is er nog weinig netwerk, aanbod en expertise over dit kruispunt tussen erfgoed en zorg.

Met het outreachlab wil het Huis van Alijn hier op inzetten door een netwerk te creëren tussen erfgoed- en zorgorganisaties in Vlaanderen. Daarnaast zetten we in op de ontwikkeling van erfgoedmethodieken en een persoonsgericht aanbod die in de zorg- en sociale sector structureel kunnen gebruikt worden. Zo versterken we de maatschappelijke rol van het museum.

INTERNATIONAAL ONDERZOEK

DE ZES PIJLERS VAN POSITIEVE GEZONDHEID

De visie van het outreachlab is geïnspireerd op het onderzoek van Machteld Huber over de [zes pijlers van positieve gezondheid](#). Huber stelt dat gezond zijn veel meer is dan een gezond lichaam hebben. Ook veerkracht, aanpassingsvermogen, zelf de regie voeren over je leven, een fijn sociaal leven en je mentaal goed voelen ondanks alle dagelijkse uitdagingen, hebben een impact op onze gezondheid. Tijdens haar onderzoek kwam

Huber tot de conclusie dat er zes belangrijke pijlers zijn die bepalen of iemand zich gezond voelt.

De zes pijlers zijn:

- Lichaamsfuncties: je gezond voelen, bewegen, fitheid
- Mentaal welbevinden: vrolijk zijn, concentreren, omgaan met verandering, jezelf accepteren
- Zingeving: zinvol leven, levenslust, blijven leren
- Kwaliteit van leven: genieten, goed in je vel zitten, balans
- Meedoen: sociale contacten, erbij horen, samen leuke dingen doen
- Dagelijks functioneren: zorgen voor jezelf, kennis van gezondheid, kunnen werken

In ons huidige zorgsysteem ligt de grootste focus op onze lichaamsfuncties, het mentaal welbevinden en het dagelijks functioneren. De sociale benadering van gezondheid wordt nog te weinig beschouwd als een gelijkwaardige component. Zo merk je bijvoorbeeld dat, als het even druk wordt, een babbeltje met de verpleegster het eerste is dat wegvalt. Ondanks goed opgeleide hulpverleners die hard werken om kwaliteitsvolle zorg te bieden, voelen zorginstellingen de nood om meer te focussen op de totale levenskwaliteit. Maar hiervoor vinden ze te weinig ondersteuning en aanbod. Ook een overbelasting van de mantelzorgers, het onderbemande zorgpersoneel en een te laag budget maakt dat de zorg zich blijft richten op traditionele pijlers. Ze richten zich bijvoorbeeld op de vraag hoe oud iemand kan worden, in de plaats van hoe iemand oud wil worden.

DE ROL VAN *THE ARTS*

Sinds 2018 doorloopt ICOM (International Council of Museums) een traject voor het vernieuwen van de museumdefinitie. Daarbij worden de banden tussen musea, collecties en de samenleving steeds uitdrukkelijker aangehaald. Een verschil maken in de maatschappij en een betekenis hebben voor mensen: het is een steeds belangrijker streven van de internationale museumgemeenschap. Daarnaast lanceerde de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) op 11 november 2019 in Helsinki het rapport '[What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review.](#)' Dit rapport maakt een synthese van het wereldwijd beschikbaar bewijsmateriaal over de rol die *the arts* spelen bij het verbeteren van gezondheid en welzijn. Onder *the arts* begreep men alle vormen van culturele betrokkenheid, waaronder ook een museumbezoek. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat interventies met cultureel erfgoed in musea het sociale kapitaal, de onafhankelijkheid en de veerkracht bij deelnemers kunnen vergroten. Met dit rapport wou de WHO de gunstige impact van cultuur op welzijn en gezondheid erkennen en verdere actie stimuleren.

WAT DOEN WE IN HET OUTREACHLAB?

In het outreachlab zetten we het cultureel erfgoed van het dagelijks leven op verschillende manieren in. Aangezien we altijd vertrekken vanuit de leefwereld van de deelnemers, loopt deze werking naast de dagelijkse werking van het Huis van Alijn en volgen we niet het ritme van de museumagenda.

HUIS VAN ALIJN OP BEZOEK

[‘Huis van Alijn op bezoek’](#) is een pakket met een mobiele expo en een reeks uitgewerkte welzijnsactiviteiten waarbij er verschillende erfgoedmethodieken worden toegepast. ‘Huis van Alijn op bezoek’ heeft als doel zorginstellingen voldoende input en objecten te bezorgen zodat ze voor een langere periode zelfstandig rond een bepaald thema aan de slag kunnen gaan. We richten ons voornamelijk op doelgroepen die zelf niet gemakkelijk naar het museum kunnen komen.

WELZIJNSPROGRAMMA’S

De welzijnsprogramma’s zijn trajecten die het outreachlab samen met een partner uit de zorgsector opzet. De duur van de trajecten is afhankelijk van het doel en de doelgroep maar duren gemiddeld zes tot tien weken.

De programma’s maken deel uit van een duurzaam welzijnsproces en gaan verder dan vrijetijdsbesteding. Een programma vertrekt altijd vanuit een nood of kans van een specifieke doelgroep. Erfgoedmethodieken worden als middel gebruikt om hierop in te spelen.

De expertise van dit proces blijft bij de partners uit de zorg- en sociale sector. Veel onderzoeken en sociale studies wijzen uit dat het niet zozeer het methodisch kader is wat werkt in de hulpverlening, maar eerder de kwaliteit van de relatie en de vertrouwensband tussen de sociale partner en de personen met nood aan ondersteuning. Het perspectief van de doelgroep staat dus centraal, niet de logica van de methodiek. Het programma is daardoor een proces dat constant kan veranderen.

Bij het uitwerken van een programma is er dus altijd een partner uit de zorg of sociale sector nodig met expertise over de noden en kansen van de doelgroep. Het museum maakt de brug met de collectie, thema’s of museale werking.

Voorbeelden van welzijnsprogramma’s in het outreachlab: [Vreemd en vertrouwd](#)

DOELGERICHTE ZORG

Personen met complexe zorgnoden zijn de afgelopen jaren fors toegenomen. Daardoor is doelgerichte zorg, [waarbij men focust op persoonlijke doelen in de plaats van persoonlijke problemen](#), een belangrijke evolutie in de zorg. In het outreachlab willen we niet enkel aanbodgericht werken. We willen het zorgpersoneel ondersteunen om ook persoonsgericht te werken zodat zij het cultureel erfgoed van het dagelijks leven vrij kunnen gebruiken, afhankelijk van de doelen van hun cliënten en patiënten.

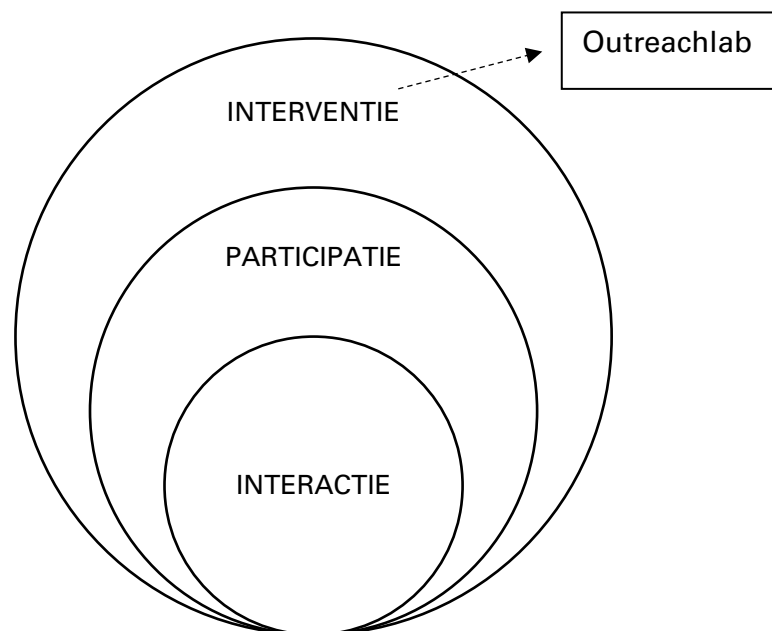
Hiervoor zetten we onze [collectiebibliotheek](#) in. Zorg- en sociale instellingen kunnen gratis objecten ontlenen. We geven ook advies over hoe ze deze objecten in hun praktijk kunnen inzetten.

De fysieke ruimte van het outreachlab biedt ook mogelijkheden om met het cultureel erfgoed aan de slag te gaan buiten een medische setting. Het een aangename afleiding om deel te nemen aan een traject in een andere, stimulerende ruimte. Een andere fysieke plek zorgt ook voor een positieve sociale ervaring: zich opmaken om ergens naartoe te gaan of zich weer gesterkt voelen om zelfstandig een cultuuruitstap te maken.

We proberen ook in te spelen op bestaande initiatieven, zoals zorgbibliotheken of care clowns.

AFSTEMMING OP DE MUSEALE WERKING

Binnen het outreachlab zoeken we naar methodes die impact creëren op het welzijn van mensen. Dit overstijgt een gewoon museumbezoek en de museale werking. Om dit te kaderen onderscheiden we drie niveaus die in elkaar overlopen. Zo heb je een sterke interactie nodig om participatie te kunnen garanderen en een participatieve houding om interventies succesvol te kunnen uitvoeren.

Interactie

*Het vertrekpunt van **interactie** is de collectie en museumwerking en heeft als doel de museumbeleving te verhogen en een breder publiek te bereiken.*

In onze dagelijkse museumwerking zetten we actief in op een gastvrijheidsbeleid. 'Samen met en voor een divers publiek' is een basisattitude van het Huis van Alijn. Via

interacties staat de museumbelieving centraal. Zo hebben we aandacht voor extra sensorische prikkels in de opstelling en doe-activiteiten. Er zijn ook verschillende rondleidingen en museumspelen. We focussen extra op immaterieel cultureel erfgoed (ICE), een belangrijke troef om in te zetten op interactie.

Participatie

*Het vertrekpunt van **participatie** is een wederzijds gesprek tussen het museum en de participanten en heeft als doel een meerstemmige collectie op te bouwen en mensen nauwer te betrekken en deel te laten uitmaken van de gehele werking.*

Het cultureel erfgoed van het dagelijks leven heeft veel potentieel om mensen te verbinden. Hoewel herinneringen één van onze krachtigste instrumenten zijn, is actualiteit net de sleutel tot de huidige samenleving. Dankzij een participatieve attitude van alle museummedewerkers bouwen we tot op de dag van vandaag een omvangrijke en diverse collectie uit. De verhalen en emoties achter de objecten en beelden brengt onze collectie tot leven. Maar mensen delen persoonlijke verhalen en collectie niet zo maar. Er is een participatieve houding nodig om verschillende stemmen te kunnen capteren en zo een meerstemmig museum te zijn.

Interventie

*Het vertrekpunt van **interventie** is de leefwereld, de noden en kansen van de deelnemers en heeft als doel een duurzame impact te creëren op het welzijn van mensen.*

Het outreachlab situeert zich op het interventie niveau. Hier wordt de collectie ingezet om interventies te doen binnen welzijnstrajecten. We stellen de objecten en expertise ten dienste van de zorg- en sociale sector. Dit loopt naast de dagdagelijkse museale werking zodat er volledig op maat en op het ritme van de deelnemers kan worden gewerkt.

MUSEUM ALS BRUGFIGUUR

Het Huis van Alijn heeft als collectiebeherende instelling heel wat expertise in huis wat betreft de museale functies. Het outreachlab daarentegen vereist andere vaardigheden. Een **sociale werking in een museale werking plaatsen vraagt tijd en zorg**. Het is een evenwichtsoefening om de waarden van het Huis van Alijn te koppelen aan een welzijnsproces zonder daarbij het volledige proces over te nemen (dit blijft in handen van de zorg- en sociale sector) of de eigenheid van het museum te verliezen.

De experimentele werking vraagt ook durf. Durf om buiten de grenzen van het museum te treden en de laagdrempelige inhoud uit het hoogdrempelig kader, de museale setting, te halen. **We zetten ons niet alleen in voor een gastvrij onthaal maar willen als museum zelf ook een welgekomen gast zijn bij andere organisaties**. Want onze collectie zet aan tot dialoog, verbinding en ontmoeting en we hebben de plicht om als gesubsidieerde instelling de mogelijkheden van het museum zoveel mogelijk te exploreren en te benutten. Deze ontgrenzende manier van werken vraagt een goede omkadering. Door het outreachlab als een eigen werking uit te bouwen, kan deze omkadering geboden worden.

Het outreachlab heeft dus een dynamisch en procesgericht karakter dat met één voet binnen en één voet buiten de dagelijkse werking beweegt. Het in kaart brengen van het proces is daarom niet enkel in functie van de doelgroep maar ook van de organisatie van het museum. Het trage maar diepgaande opstartproces van het outreachlab zorgt voor een gedreven en proactieve houding bij de museummedewerkers, in elk team worden outreachkansen gegrepen.

KENNISDELING

Het inzetten van cultureel erfgoed in de zorg- en sociale sector is een redelijk nieuwe expertise in Vlaanderen. Een belangrijk onderdeel van het outreachlab is daarom het ontsluiten van onze ervaringen en opgebouwde kennis. Door inkijk te geven in onze werking willen we de erfgoed- en zorgsector inspireren en hen de veelzijdigheid en mogelijkheden van zo'n werking tonen. Zo hopen we dat de stap naar een structurele en duurzame aanpak, verkleint wordt. Daarnaast willen we ook het zorgpersoneel tools aanreiken om zelf aan de slag te gaan.

Om het outreachlab bekend te maken en onze expertise te delen ontwikkelen we een aparte communicatiestrategie, los van de algemene strategie voor het museum. We communiceren zowel offline als online. Online proberen we een open platform te creëren waar snel en laagdrempelig informatie kan gevonden worden. We zien dit als een eerste kennismaking en brug naar andere platformen met relevante informatie. Zo doen we naast informatiedeling ook aan sensibilisering. Naast de ontwikkeling van eigen communicatiekanalen, communiceren we ook via partners en zetten we in op persoonlijke één-op-één communicatie.

Een stap verder zijn de workshops op maat. Wie *hands-on* kennis wil maken met onze methodieken en ervaringen, kan een workshop aanvragen. Door het trainen van studenten en professionals in de zorgsector kunnen de methodieken doorgegeven worden, bijvoorbeeld onder collega's. Zo blijft de impact niet beperkt tot de organisaties die betrokken zijn bij de welzijnsprogramma's, maar wordt het veel breder gedragen. Onze grootste focus ligt op studenten zodat ze al op jonge leeftijd opgeleid worden om in hun loopbaan zelf kwaliteitsvolle interacties met cultureel erfgoed op te zetten. Op deze manier neemt het outreachlab ook een rol op als intermediair in zorgprocessen.
